

עניי מעם ה' עושה שמים וארץ

אוצר מפרשים

"תלמודו בידו"

על פרק

הבית והעלייה

נספח לקובץ תלמודו בידו

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי

[דף קטז:]: **אי הכי רישא נמי אמאי חולקין לחזי אי בחבטא נפל וכו'.**

כך היא גרסתו של רש"י ז"ל, ולא גרים עלייתא מתברא ותיתארתא מתברא, דהא כי תנן במתני' חולקין לאו בדינא דשבורות עסקינן. ופירש"י ז"ל דהכי מקשי' לחזי אי בחבטא נפל ויטול עליון הרחוקות ואי בחבטא נפל יטול העליונות ואמאי חולקין. והקשו עליו, שאפילו נפלה בחבטא אי אפשר לידע סכום הלכנים של זה ושל זה, וכן נמי אם נפלה בחבטא היאך אתה אומר יטול עליונות ועד איזה מקום יטול.

ואין זו קושיא אללי, דה"ק, היאך שנינו סתם חולקין דאלמא דין שניהם שוה בכל האזנים, והרי אי אפשר שלא נדע בודאי במקצת אבני הכותל דהם של עליון או של תחתון, דאי בחבטא נפל אותן שהן רחוקות הרבה ודאי שהן של עליון והקרובות הרבה של תחתון, ואי בחבטא נפל אותן שהן עליונות הרבה ודאי של עליון והתחתונות הרבה בודאי של תחתון, וכיון שכן למה שנינו סתם חולקין דאלמא יד שניהם שוה בכל האזנים, יטול כל אחד מה שהוא שלו בודאי, שהרי יש מן האזנים שהן שוות יותר מחברותיהן, הלכך הוה לן למימר שכל אחד יטול מה שנדע בודאי שהוא שלו והשאר יחלוקו, ואוקימנא דנפל בכלילא וכו', זה נראה לי לפי שטתו של רש"י ז"ל.

(חידושי הר"ן)

[דף קטז:]: **אלא אמר אביי לפי חשבון שלימות.**

סבר רבא למימר לפי חשבון שבורות. כתבו התוספות נראה לר"י שר"ל לפי חשבון שבורות ושלמות כמו שהן מעורבין דאין סברא שיברור ולא יטול אלא שבורות דוקא, ולשון לפי חשבון שבורות לא משמע הכי מדלא קאמר לפי חשבון שבורות ושלמות. ועוד יש לתמוה דהא סברא מעליא איכא לפי הדין דלא יטול אלא שבורות שהרי אינו טוענו אלא טענת ספק שטוענו אזנים לפי חשבון האזנים שנטל ואינו יודע אי שלימות אי שבורות והלה נמי אינו יודע וקיימא לן טענו שניהן ספק אין על הנתבע אפילו היסת ופטור אפילו ללא ידי שמים כמה שכתב הטור סימן ע"ה טענו שניהן ספק כגון שטענו הלוייתך ואינו יודע כמה והשיבו אמת כי הלוייתני ואינו יודע כמה כיון שאינו טוענו כודאי אלא באיני יודע אין על הנתבע אפילו היסת ומשלים לו מה שברור ויורא בו אף ידי שמים ולמסקנא דנוטל לפי חשבון שלימות אע"ג דטוענו ספק היינו משום דטענתו דהיאך ריע מדהני ידע טפי לא ידע מיהו לא שקיל אידך שלימות טפי מהאיך כיון דטענתו ריע משום דלאו טענה ריע גמורה היא ולא מהניא ליה אלא למישקל שלימות כמוהו.

(תורת חיים)

[דף קטז:]: **ושמואל אמר בארבעה.**

בארבעה טפחים על ארבעה טפחים.

(רע"ב)

[דף קיז.]: **דרך פתחים משתמש וכו'.**

נ"ב תימה, מה היזק יש למשכיר שמשתמש השוכר דרך פתחים שרואה למחות בו, וכהאי גוונא ראוי להיות "כופין על מדת סדום". ונראה דמשכיר אמר אם ילך דרך פתחים א"כ לא ישתמש בעלייה כלל, אבל עכשיו שהוא משתמש דרך גגין א"כ ישאר לפעמים בעלייה ויעשה מקצת השמישו לשם קודם שיחזור ויכד בסולם ודו"ק.

(מהרש"ל - חכמת שלמה)

[דף קיז.]: **אם תמצא לומר שניהם דרין בו כשהוא משתמש דרך פתחים או**

דרך גגים וכו'.

מהרש"ל תמה אדנימא דישתמש דרך גגין דהללא מדת סדום היא זו, ואני אומר למה היא מדת סדום דודאי יש הפידא לבעה"ב כשישתמש עמו דרך פתחים, שלא יהיה לו אז רווחא ליכנס וליצא ולהוציא כליו ומשאו דרך פתחים כמקודם, באשר יהיו רבים הנכנסים ויוצאים דכריסת רגלם, וכמה דברים ודינים נאמרו בדין דלריסת הרגל וכדאיתא בסיומן קנ"ז.

ובזה יאל לן ניהא דקאמר ואת"ל שניהם דרים בו וכו' ולא קאמר איפכא, אלא משום דאי נאמר דהוא דר לבדו ודאי דישתמש דרך פתחים דאל"כ ודאי איכא מידת סדום וק"ל, וכן באת"ל האחר בקל תוכל למצוא דאי הוה נאמר איפכא ליכא למשאל אח"כ בעיא הג' וק"ל.

(כוס הישועות)

[דף קיז.]: **בעי ר' אבא בר ממל וכו'.**

ומסתבר דכל הני "אם תמצא לומר" הלכתא ניהו.

(רא"ש סוף סימן ב)

ומסתבר דכל הני את"ל וכו'. ובפרק השואל גבי שאלה בצעלים ושכרה שלא בצעלים וכו' כתב רבינו שהגאונים אמרו דכל את"ל פשיטות לבעיא קמייתא וכו'.

(פלפולא חריפתא)

[דף קיז]. ונותן דמים.

דכיון דברשות נטע שאינו מזיק עד זמן גדול לא חייבוהו חכמים לקוז בלא דמים
בשביל הזיקא דיחיד.

(רש"י בב"ב)

[דף קיז]: אסמכתא.

הבטחת גוזמא שאדם מבטיח את חבירו לסמוך עליו שאם לא יקיים תנאו יתן כד וכו'.

(רש"י לעיל דף מח):

שהוא נסמך על דעתו שהוא ינלחנו.

(רש"י ערובין דף פב).

[דף קיז]: מי שפרע וכו' תן לו שטרו, וברש"י "ויחזור ויפרע הכל".

...אלא ודאי מתחלה כך התנה אם לא נתתי לך השאר מכאן ועד שלשים יום לא יהא
המעות אלו פרעון אלא מתנה וכו'

(ר"ן בנדריים דף כ"ז):

[דף קיז]: כפין.

תקרה עשויה בעגול כמין קשת ועליה יתן בעל הגנה עפר ויזרעו.

(רע"ב)

[דף קיח]. מי שהיה כותלו כו' הא לא פנינהו לא.

ואסיקנא טעמא משום דאמרינן לחויי הוא דקא מדחי ליה עד למפני ליה באפיה
דכיון דאית ליה למחויי כי פנינהו בפניו ולא מיחה מוכחא מילתא דלאו דלחויי
איכוין אבל פנינהו שלא בפניו שומעין לו וכן כתבו כל המפרשים ז"ל. והרשב"א ז"ל
(הביאו הר"ן ד"ה אם) דקדק מדללא תנא בסיפא גבי פועל הכי ש"מ דלא בעי פנינהו
אלא ברישא בלחוד ואע"ג דאפשר לומר דה"נ לאחר שהולכין בפניו לביתו קאמר
ואשמעין בקמייתא וה"ה הכא נראה לו עיקר דברישא בלחוד הוא דקאמר. וטעמא
דמילתא דכיון שאין דרך לפנות אבנים מיד, סמכה דעתו שעדיין יש שהות לחזור לו
ובינתים הוא דמדחה ליה, אבל בפועל אין לומר כן, שכן דרכו להוליד התבן והקש
[מיד] לביתו משקבל עליו, הלכך ה"ל כאילו פנינהו לאלתר באפיה וגמר ומקני.

(במוקי יוסף)

[דף קיח]. כאן בהגבהה כאן בהבטה.

דבר של הפקר וכו'. כך הוא לשון הרמב"ם סוף פרק ב' דנדרים (ה"ט) ונראה
דגירסתו סוף פרק בתרא דמליעא הבטה בהפקר לא קני. אכן מלשון רש"י שכתב
שם (ד"ה כאן) וז"ל כגון לשמור או להשליך מעלייה לארץ לזיכא הגבהה וכו' משמע
דגורם הבטה בחי"ת והכי איתא באשיר"י לשם (פי"ו) ומבואר כך בתוספות ריש
פרק אין לדין (ביצה כה. ד"ה והמקושרים) דאהך לתניא והמקושרין והמנוענעין בכל
מקום אסורים משום גזל דפירש רש"י (ד"ה והמקושרים) דאסורין למואלאן משום גזל
דהראשון שקשרן או נענען קנאן בהגבהתן שהפקר נקנה בהגבהה הקשו תוספות
דלא שייך כאן הגבהה, דקישור ונענוע לאו הגבהה הוא, ולכך פירשו דהיינו טעמא
דקנו דחבטה קונה בהפקר הואיל ומתעסק בהן קלת. ובדין מליעא (דף ב בסוף ע"א
ד"ה דבראיה) כתבו נמי דהבטה בהפקר דקני היינו שעשה מעשה כל דהו כגון שגדר
גדר קטן (עכ"ל) אלמא כיון דבעיא מעשה קלת דגרסינן חבטה בחי"ת.

(ב"ח סימן רע"ג)

[דף קיח]. רשב"ג דתנו, רשב"ג אומר, אף מתקן הוא את מלאכתו וכו'.

ומדקדק [שאם] לא בא להשמיענו אלא שיט לו רשות לתקן מלאכתו לפני שלשים
יום, לא הוה ליה למימר "אף" (לא) מתקן הוא את מלאכתו, ומדקאמר "אף"
משמע שצא להוסיף שאם הזיק פטור מלשם.

(תוס' הרא"ש)

הדרן עלך פרק הבית והעלייה